

A mult századbeli magyar operakultúra uttörő klasszikusa: Erkel Ferenc halálának 75. évfordulójáról emlékezik meg júniusban a magyar zenei világ.

Erkel a Viharsarok egyik centrumában, Gyulán született, ott töltötte gyermekkorát is. Apja, Erkel József Pozsonyból, a család ősi fészkeből, 1806-ban költözött Gyulára, ahova Wenckheim gróf szerződtette, mint kastély-gondnokot és zenetanítót. A fiatal Erkel már gyermekkorban muzsikára fogta édesapja: tízéves alig mult, amikor a magyargyulai templomban apja helyett misét kísért orgonán. A középiskolai és zenei tanulmányait Pozsonyban fejezte be, utána Klein Henrik, mások szerint Turányi Károly volt a tanítómestere. Kolozsvárott tanította zongorázní a főuri és a gazdag polgári családok gyermekeit. Zenekart szervezett, megismerkedett Brassai Sámuellel, ő hívta fel a figyelmét a magyar népzeneire. 1835-ben a budai Magyar Színjátszó Társaságnál vállalt karmesteri állást, 1837-ben a Pesti Magyar Színház, a későbbi Nemzeti szerződtette első karmesternek; itt nagy gonddal kibővítette és átszervezte a zenekart, összeállította a színház zenei programját - lerakta az európai színvonalu magyar operakultúra alapjait.

Ez alatt több zeneművet komponált, koncerteket adott és megírta első operáját, a Bátori Máriát. Ebben az operájában ugyan még a francia és olasz perairodalom mintáit követte, de egyes részeibe már magyar népies dalmotivumokat is beleszólt. Sokkal többet használt fel a reformkor divatos verbunkós zeneanyagából második fiatalkori operájában az 1944-ben bemutatott Hunyadi Lászlóban. Ennek az operának bemutatója valósággal lázba hozta a reformkori Pest közönségét, amely ugyanebben az évben hallotta először a Kölcsey szövegére írt Himnuszát is. Népszerűségét növelték Sziglieti népszínműveihez írt kísérő zenéi.

A szabadságharc bukása után sokáig hallgatott és csak 1861-ben jelentkezett újabb operájával, a magyar romantikus operazene klasszikus művével, a Bánk bán-nal. Az elnyomás idején ezt az operát mint a magyar nemzeti szellem diadalát fogadta a közönség. A Bánk bán után még két kisebb értékű operát komponált: a Dózsa Györgyöt és a Brankovics Györgyöt. Ezekben az operákban már érződik az a hatás, amit Wagner Richárd gyakorolt a fiatalkori példaképeitől elfordult Erkelre. Ezután hosszú ideig felhagyott az opera-írással, inkább mint karmester és mint dalárdák számára írt kardalok és kórusok szerzője aratott sikereket.

1873-ban a Nemzeti Színház főzeneigazgatója, 1875-ben a megalakult Zeneakadémia igazgatója lett. Utolsó operáját az István királyt 1885-ben mutatták be. Ettől kezdve már csak karmesterként állt a közönség elé; utoljára nyolcvan éves korában, 1890-ben vette kezébe a karmesteri pálcát. 1893 június 15-én hunyta le örökre a szemét.

H.T. 1968. V. évf. 11. sz.